

Nieuwsbrief 18 van de zwerfsteengroep maart 2008

Op 31 maart was de thema-avond van de zwerfsteengroep gewijd aan cephalopoden uit het paleozoïcum en de trias. Met uitsluiting van de rechte orthoceren uit het ordovicium, omdat het anders te veel zou gaan worden.

Uit het **cambrium** zijn een 4-tal kleine orden cephalopoden bekend, en dan uitsluitend uit de Chinese Fengshai formatie. Het waren kleine gebogen kegelvormige schelpjes. Niet aanwezig in onze collecties

In het **ordovicium** beleven we het eerste hoogtepunt van de koppotigen en dit kan worden gestaafd met mooie zwerfsteenvondsten van de zogeheten orthocerenkalk, waarin regelmatig een koppotige wordt aangetroffen. Er worden zowel rode als grijze orthocerenkalken gevonden. Ter plaatse lijkt het soms op een orthoceren-kerkhof. De inhoud betreft veelal rechte orthocerasen, en die vallen buiten het thema van de avond. Een enkele keer vinden we ook in de wat jongere baksteenkalk een koppotige. Rob heeft een discoceras, een gewonden soort, in een grijze orthocerenkalk van Urk en een fraai zwart verkiezeld exemplaar in een baksteenkalk.

Daarnaast kan er in situ worden verzameld.

Jaap en Teunie hebben dat op Öland (Zweden) gedaan.

Een aan de punt gebogen Ancistroceras, de Lituites, met vrij dicht tegen elkaar liggende windingen uitlopend in een recht stuk (bisschopsstaf) en de wat meer ontronde Estionoceras. Jaap heeft een steen van 15 * 20 cm van Öland, vol met jeugdige Lituites-achtigen.

Uit Engeland komen uit de omgeving van Dudley eveneens ordovicische cephalopoden.

Rob heeft daar het een en ander van.

Uit het **siluur** kennen we geen concentraties van koppotigen. Ze worden zo af en toe, veelal in niet nader te determineren exemplaren, aangetroffen in de kalkstenen uit het siluur, die vroeger bij Haddorf en Neuenkirchen werden gevonden. Ook zijn ze in situ te vinden. Zo hebben Jaap en Teunie exemplaren uit Gotland (Zweden), waaronder een stuk van een geribbelde soort: de Ophioceras. Ook in Tsjechië kan in situ verzameld worden getuige een steen met meerdere orthocerasen in de collectie Grooters.

In het siluur ontwikkelen enkele soorten een operculum, een afsluitklep, bestaande uit 3 kalkplaten.

Uit het **devoon** kennen we geen zwerfsteenvondsten van koppotigen.

In de Eifel zijn wel brokstukken van diverse soorten nautiloidae gevonden. Zoals de wat peervormige Gomphoceras, ook brokstukken van de open windingen van de Gyroceras een exemplaar van Jovellania triangulare en stukken van de Geisonoceras konden door Jaap en/ of Rob uit de omgeving van Gerolstein worden getoond.

In het devoon ontstonden de ammonoidea. In de Eifel moet de soort Anetoceras voorkomen. Maar die staat nog op het wensenlijstje. Bij mij thuis, de bijeenkomst vond er plaats, hangt aan de schoorsteen een stenenplaat uit Marokko met hand gepolijst: een aantal rechte orthoceren en twee soorten ammonoidea de Erbenoceras en de Mimagoniatites.

Uit de Eifel zijn uit het boven-devoon heel bekend de kleine bruine goniatieten van Büdesheim. De vindplaats is helaas uitgeput. Rob heeft een gepyritiseerd exemplaar uit Marienburg in België.

Uit het **carboon** stammen fraai verkiezelde goniatieten, die in het zuidelijk en het oostelijk grind worden gevonden. Jaap heeft er een paar, Rob heeft er flink wat, zijn grootste vondst bij de Alba in Loenen heeft een diameter van wel 7 cm. Verder toonde Rob een goniatieten-conglomeraat uit Azewijn, die in 1982 in Grondboor en Hamer heeft gestaan. Ook carbonisch is een recht stukje zwartwit verkiezeld orthoceras uit het zuidelijk grind in een ftaniet.

Uit het **perm** hebben we geen materiaal passend bij ons thema.

De **trias**. Deze bestaat in afnemende ouderdom uit de bontzandsteen, de muschelkalk en de keuper. De bontzandsteen heeft geen materiaal geleverd voor ons thema. Dit is althans in onze omgeving meer een woestijnafzetting.

Henk Oosterink heeft in december j.l. bij ons een lezing gehouden over Thüringen waar grote, tot de ammonieten behorende ceratieten kunnen worden gevonden op de akkers.

Een enkele keer wordt er in de Rijngröeves ook een Ceratites gevonden. Rob bezit meerdere exemplaren.

Ze stammen uit de muschelkalk; in Winterswijk zijn ze zeer zeldzaam.

Tot slot de keuper. Voor ontsluitingen moeten we dan naar de Alpen of naar de oostelijke Balkan of naar Griekenland.

Van Hallstatt in Oostenrijk zijn mooie ammonieten bekend, verder zijn er enkele jaren geleden fraaie stukken aangeboden van de Peloponnesus in Griekenland. Zwarte ammonieten in rode kalk. Meer over deze Griekse ammonieten kunt u lezen op de website van geo-expert.

Lituites sp
vindplaats: Folkeslunda
Öland, Zweden
collectie: J.Dreef

literatuur:

- De Geschiedenis van het leven: deel 1 t/m 7 door J.F.Geys (precambrium t/m trias)
- Grondboor en Hamer 1981-5 Van orthoceras tot nautilus door S. Dekker
- Grondboor en Hamer 1982-4 Goniatiëten door R.J. Kok
- www.geo-expert.de/de/presse/trias.php
- Die Eifel, Erdgeschichte, Fossilien, Lebensbilder door Hans J. Jungheim
- Fossilien 97/5, 98/6, 01/3, 02/5, 03/5 en 05/6 Trias-ammoniten aus den Hallstätter kalken doot O.Irnstorfer

J.D.